

INVENTERING AV
GRODDJUR
KUNGSBACKA GOLFKLUBB
HAMRA, SÄRÖ

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
METOD.....	1
ARBETSBESKRIVNINGAR	1
RESULTAT	3
HÄNSYN OCH SKÖTSELINFORMATION	5
OBSERVERADE ARTER.....	6
LITEN ORDLISTA.....	7
REFERENSER.....	7

BILAGOR

Bilaga 1 A och B: Kartor över dammar

Magnusson, M., Stålsjö, L. (2004).

Inventering av groddjur Kungälv golfklubb Hamra, Särö
Göteborgs Stadsmuseum

Foto:

Mindre vattensalamander: Lars Bergendorf

Större vattensalamander: Claes Andrén

Vanlig groda: Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik

Åkergroda: Länsstyrelsen Gotlands län

Vanlig padda: Peter Feuerbach

Inventering:

Maria Magnusson, Göteborgs Stadsmuseum

Lena Stålsjö, Göteborgs Stadsmuseum

INLEDNING

Syftet med inventeringen har varit att kartlägga förekomsten av groddjur, främst större vattensalamander i de dammar som finns på Kungsbacka Golfklubbs golfbana i Hamra. Inventeringen utfördes på uppdrag av Kungsbacka Golfklubb och genomfördes under maj-september 2004. Totalt inventerades tio dammar. Inventeringen utfördes av biologer vid Göteborgs Stadsmuseum, enheten för Natur- och kulturmiljövård.

METOD

Inventering av adulterna utfördes under salamandrarnas lekperiod, i slutet av maj månad. Inventeringen gjordes visuellt nattetid genom belysning av vattenytan. I de dammar som var svårinventerade, t.ex. på grund av grumlighet, sattes fällor ut. Förekomst av groddjur noterades, liksom dammens utseende, omgivande habitat, predatorer, nyckelelement samt tidpunkt och väderlek vid inventeringstillfället.

En uppföljande inventering av larver av mindre och större vattensalamander gjordes i början av september månad för att se om reproduktion förekommer i dammarna. Inventeringen av larver genomfördes genom håvning från dammkanten eller vadandes i dammen.

ARTBESKRIVNINGAR

Mindre vattensalamander (*Triturus vulgaris*)

I Sverige finns två arter av salamandrar. Den mindre vattensalamandern, som är relativt vanlig, blir inte större än 11 cm. Bukens mitt är orange och har ljusare sidor. På huvudets sidor finns mörka längsgående band. Hane i lekdräkt har en tydlig rygg- och svanskam. Arten är vanligt förekommande i större delen av landet. Lekperioden inträffar mellan april och juni i många typer av tillfälliga och permanenta vatten. Larverna metamorfoserar under juli-september. Arten tillbringar efter lekperioden större delen av året på land.

Mindre vattensalamander

Större vattensalamander

Större vattensalamander (*Triturus cristatus*)

Den större vattensalamandern, som är betydligt mer sällsynt än den mindre, har mörk ovansida och orangegul buk med mörka fläckar. Som vuxen är den ca 11-17 cm lång. Lekperioden inträffar vanligen mellan april och juni, då salamandrarna söker sig till olika småvatten. Under leken utvecklar hanen en ryggkam som sedan tillbakabildas till en smal list vid lekperiodens slut. Rik biodiversitet, hög vattenkvalitet och goda ljusförhållanden är viktiga faktorer för en optimal lekdamm. Arten tillbringar efter lekperioden större delen av året på land, både i jordbruksmarker och i skogslandskap. Övervintringsmiljöer kan vara stenmurar, döda träd, blockrik mark m.m. Djuren vandrar vanligen inte längre än några hundra meter från lekdammen, vilket innebär att vatten- och landmiljöerna måste ligga i anslutning till varandra. Dikning och förurning har minskat antalet lekdammar som arten kan utnyttja. För att populationer ska kunna överleva på lång sikt krävs metapopulationsdynamik, d.v.s. att invandring utifrån och genutbyte med andra populationer kan ske.

Artens juridiska skydd

Den större vattensalamandern är upptagen i EU:s art- och habitatdirektiv, bilaga 2 och 4, vilket innebär att man dels ska utse speciella bevarandeområden för arten (Natura 2000-områden), dels att dess lek- och viloplatser ska skyddas samt att arten inte får fångas eller dödas. I Sverige har detta skrivits in i Artskyddsförordningen (1998:179). För att få vidta åtgärder som berör artens vatten- och/eller landhabitat krävs dispens från länsstyrelsen. Arten är även upptagen på Sveriges rödlista, kategori NT, missgynnad.

Vanlig groda (*Rana temporaria*)

Den vanliga grodan kan bli upp till 10 cm stor och har mycket variabel färg och teckning. Ovansidan kan vara grå, brun, skär, grön eller gul med mörka fläckar och undersidan är ljus med mörkare mönster eller fläckar. Typiskt för arten är den trubbiga nosen och mörka huvudsidor. Den vanliga grodan förekommer i hela Sverige och påträffas i mycket skiftande miljöer. Den leker tidigt på våren, vanligen i början av april i södra Sverige. Trots att den vanliga grodan är allmän i landet utgör förändringar i landskapet, som t.ex. dikningar och bebyggelse, ett hot mot arten.

Vanlig groda

Åkergroda

Åkergroda (*Rana arvalis*)

Åkergrodan, som kan bli upp till 8 cm lång, har en spetsig nos och mörka huvudsidor. Ryggfärgen är grå till gul- eller brunaktig ibland med svarta fläckar. Undersidan är vanligtvis enfärgat ljus. Arten förekommer i hela Sverige och är den vanligaste brungrödan i barrskogsmiljö. Åkergrodan leker något senare än vanlig groda men ofta i samma dammar som denna art.

Vanlig padda (*Bufo bufo*)

Den vanliga paddan kan som vuxen bli upp till 15 cm lång. Huden är brunaktig och vårtig med stora snedställda parotidkörtlar i nacken. Arten förekommer i hela Sverige och påträffas i många olika miljöer. Leken sker under april och maj, ofta i lite större vatten. Den vanliga paddan är fortfarande vanlig men påverkas negativt av omfattande skogsdikningar. Den klarar sig relativt bra även tillsammans med fisk och kräfter, troligtvis på grund av att larverna har ett giftigt hudsekret.

Vanlig padda

RESULTAT

För respektive damm redovisas typ av vegetation, funna groddjur, eventuell förekomst av fisk samt resultat från uppföljande larvinventering. För lokalisering av dammarna, se bilaga 1.

Damm 1

Vid hål 1, Nya banan, klubbhuset

Groddjur: Inga fynd

Vegetation: Vass, bredkaveldun, rörflen, bäckbräsma, andmat, veketåg och knapptåg

Vegetationstäckt vattenyta: < 10%

Övrigt: I utsatta fällor återfanns ål.

Damm 2

Vid hål 2, Nya banan

Groddjur: Inga aduler. Larver av mindre vattensalamander.

Vegetation: Vegetation av vass, bredkaveldun, gäddnate, bäckbräsma, andmat, veketåg, knapptåg och skogssäv

Vegetationstäckt vattenyta: Ca 20 %

Damm 3

Vid hål 3, Nya banan

Groddjur: Mindre och större vattensalamander (adulter), grodyngel, larver av mindre vattensalamander.

Vegetation: Bredkaveldun, strandklo, veketåg, kråklöver, svalting, skogssäv, bäckbräsma och svärdsilja

Vegetationstäckt vattenyta: < 10 %

Damm 4

Vid hål 4, Nya banan

Groddjur: Adulter av mindre och större vattensalamander. Larver av mindre vattensalamander.

Vegetationstäckt vattenyta: < 10 %

Damm 5

Vid hål 5, Nya banan

Groddjur: Adulter av mindre och större vattensalamander samt vanlig groda. Larver av mindre vattensalamander.

Vegetation: Bredkaveldun

Vegetationstäckt vattenyta: Ca 10 %

Damm 6

Vid hål 6, Nya banan

Groddjur: Mindre och större vattensalamander, adulter och larver.

Vegetation: Domineras av bredkaveldun och andmat

Vegetationstäckt vattenyta: Ca 40 %

Damm 7

Vid hål 15, Gamla banan

Groddjur: Adulter av större vattensalamander. Larver av mindre vattensalamander.

Vegetation: Domineras av andmat

Vegetationstäckt vattenyta: Ca 30 %

Övrigt: Karp

Damm 8

Vid hål 14, Gamla banan

Groddjur: Adulter av mindre och större vattensalamander. Larver av mindre vattensalamander.

Vegetationstäckt vattenyta: < 10 %

Damm 9

Vid hål 12 och 6, Gamla banan

Groddjur: Åkergroda (adult).

Vegetation: Andmat och bredkaveldun

Vegetationstäckt vattenyta: < 10 %

Övrigt: Dammen är nyanlagd

Damm 10

Vid hål 17, Gamla banan

Groddjur: Vanlig padda (adult), grod- och paddyngel.

Vegetation: Domineras av bredkaveldun. Bäckbräsmå noteras.

Vegetationstäckt vattenyta: < 10 %

Damm 11

Vid hål 3, Gamla banan

Groddjur: Grod- och paddyngel

Vegetationstäckt vattenyta: < 10 %

Övrigt: Förekomst av fisk

.....

Adulter av mindre och större vattensalamander återfanns i sex av dammarna. Den uppföljande inventeringen visade på lyckad reproduktion av mindre vattensalamander i samtliga dessa dammar samt för större vattensalamander i en av dammarna. Larver av mindre vattensalamander återfanns dessutom i dammar där adulter inte noterats. Enstaka individer av åkergroda och vanlig groda samt vanlig padda noterades och i vissa dammar fanns rikligt med yngel. En del dammar har via bäckar förbindelse med havet vilket ger ål möjlighet att vandra in. I en av dammarna återfanns ål vid utsättning av fälla och där saknades såväl mindre som större vattensalamander helt. Fisk påverkar salamandern negativt på grund av predation på larver. Man kan också anta att gräskarp, som finns i några av dammarna, kan inverka negativt på reproduktionen eftersom de äter undervattensväxter och salamandrarna lägger sina ägg i vegetationen.

Övriga organismgrupper som återfanns frekvent i alla dammar var dykare, rygg- och buksimmare samt ett antal olika arter av sländlarver, iglar och snäckor. En sammanställning av de arter som noterades vid inventeringen redovisas under Observerade arter, s. 6.

Golfbanan med dess varierade omgivningar ger bra förutsättningar för flera groddjursarter. Ett flertal element som är av stor vikt för övervintrings- och spridningsmöjligheter, såsom stenmurar, lövridåer, diken, häckar och lågor, finns på nära avstånd till dammarna.

HÄNSYN OCH SKÖTSELINFORMATION

Golfbanor kan vara en god miljö för groddjur, om skötseln anpassas till arternas ekologiska krav. Större vattensalamander är den art som har mest specifika krav på sin livsmiljö. Om man anpassar skötseln efter denna art skapar man därför en miljö som gynnar groddjur i allmänhet. En sådan skötsel kan innebära att man sparar lövträdsridåer, håller öppet runt dammarna men låter lite högre gräsvegetation finnas kvar, låter död ved ligga kvar i skogsmiljöerna och begränsar användandet av gödningsmedel och bekämpningsmedel. Man bör också vara varsam när det gäller gräsklippning under de perioder på våren och hösten då salamandrarna vandrar mellan sitt vattenhabitat och sitt landhabitat.

En optimal lekdamms utformning är utformad så att den öppna vattenytan är relativt stor, men det bör finnas vegetation i tillräcklig utsträckning för äggläggning. Åtminstone södra delen av dammen bör vara öppen för solinstrålning. I dammens närhet måste det finnas lämpligt landhabitat med övervintringsmiljöer som t.ex. stenmurar och döda träd.

Förekomst av fisk påverkar salamandern negativt, på grund av predation på larver och eventuellt ägg. Inplantering av fisk är till skada för groddjur i allmänhet, och salamandrarnas reproduktionsframgång kan minska eller helt utebli genom fiskens predation på larverna.

Åtgärder vid restaurering av dammar med omgivning kan innebära t.ex. röjning och gallring runt dammen, rensning av vattenvegetation, urgrävning av igenväxta dammar och borttagning av fisk från lämpliga lokaler. Lokaler där arten påträffats kan kompletteras med nyanlagda dammar för att förbättra spridnings- och överlevnadsmöjligheter. Åtgärderna bör utföras vid andra perioder än april – september, eftersom groddjuren då befinner sig i sina vattenhabitat. Dammar och landhabitat med förekomst av större vattensalamander är skyddade enligt EU:s art- och habitatdirektiv, vilket innebär att de inte får förstöras. Se vidare ”Större vattensalamander Artens juridiska skydd”, s.2.

OBSERVERADE ARTER

<i>Bufo bufo</i>	vanlig padda
<i>Rana arvalis</i>	åkergroda
<i>Rana temporaria</i>	vanlig groda
<i>Triturus cristatus</i>	större vattensalamander
<i>Triturus vulgaris</i>	mindre vattensalamander
<i>Corixidae sp.</i>	buksimmare
<i>Dytiscidae sp.</i>	dykare
<i>Notonectidae sp.</i>	ryggsimmare
<i>Eropdella octoculata</i>	hundigel
<i>Lymnidae sp.</i>	snäcka
<i>Physidae sp.</i>	snäcka
<i>Anguilla anguilla</i>	ål
<i>Myotis sp.</i>	fladdermus
<i>Scolopacs rusticola</i>	morkulla
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	svalting
<i>Cardamine amara</i>	bäckbräsmå
<i>Iris pseudacorus</i>	svärdsilja
<i>Juncus effusus</i>	veketåg
<i>Lemna minor</i>	andmat
<i>Lycopus europaeus</i>	strandklo
<i>Potamogeton natans</i>	gäddnate
<i>Potentilla palustris</i>	kräklöver
<i>Scirpus sylvaticus</i>	skogssäv
<i>Typha latifolia</i>	bredkaveldun

LITEN ORDLISTA

Adult – vuxen individ

Habitat – livsmiljö

Predator – djur som dödar och äter andra djur

Nyckelelement – struktur/kvalitet som är ekologiskt viktig (för respektive art)

Metamorfos – omvandling från larv till vuxen individ

Parotidkörtel – uppsvullnader på huvud och nacke bakom ögonen som är vanliga hos paddor

REFERENSER

Ahlén, I., Andrén, C., Nilson, G., (1995). *Sveriges grodor, ödlor och ormar*. Artdatabanken och Naturskyddsföreningen.

Gustafson, D. & Malmgren, J.C. (1999). *Förslag till Natura 2000-områden i Örebro län, Långsiktigt bevarande av den större vattensalamandern, Triturus cristatus (Salamandridae)*. Länsstyrelsen i Örebro län, publ 1999:45.

Gustafson, D. & Malmgren, J.C., (2002). *Inventering och övervakning av större vattensalamander (Triturus cristatus)*. Länsstyrelsen i Örebro län, publ nr 2002:2.

Langton, T.E.S., Beckett, C.L., Foster, J.P. (2001). *Great Crested Newt Conservation Handbook*. Froglife. Halesworth.

Malmgren, J.C., (2002). Faktablad: *Triturus cristatus - större vattensalamander*. Artdatabanken.

ARTSKYDDSFÖRORDNING 1998:179

MILJÖBALKEN 1998:808

RÅDETS DIREKTIV 92/437EEG

